

Aplikačné osobitosti v konaní o priznaní nemajetkovej ujmy z dôvodu nezákonne vedeného trestného stíhania

Mokrá, I.*

MOKRÁ, I.: Aplikačné osobitosti v konaní o priznaní nemajetkovej ujmy z dôvodu nezákonne vedeného trestného stíhania. *Právny obzor*, 107, 2024, č. 1, s.54–66. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2024.1.04>

Application specifics in the procedure for awarding non-pecuniary damage due to an illegally conducted criminal prosecution. The activity of law enforcement authorities has significantly increased in the context of the current situation on the Slovak scene. This fact can also be justified by the disclosure of increasingly serious criminal activity, in the context of which it is necessary to apply procedural acts that flagrantly interfere with the fundamental rights and freedoms of persons accused of the criminal activity in question. As an example, we can mention in particular the reinsurance institute in the form of bond. Even if the fact in question is understandable, in this connection it is necessary to emphasize that the acts in question are carried out with the intention of legality, legitimacy and, last but not least, proportionality. Assuming the absence of the mentioned attributes, it is the duty of the authorities to bear objective responsibility for their actions. This fact reflects not only the legal consequence of an illegal procedure, but also the requirement for the designation of a certain state as legal. The submitted contribution will focus attention on the actuality of proceedings on the recognition of non-pecuniary damage due to an illegally conducted criminal prosecution. Following on from the above, it also draws attention to application peculiarities that we may encounter.

Key words: law enforcement authorities, accusation, criminal prosecution, application issues

Úvod

Procesné inštitúty trestného konania a ich uplatňovanie v aplikačnej praxi nachádza legislatívne vyjadrenie v jednotlivých ustanoveniach Trestného poriadku (tiež „TP“). V početných prípadoch a s osobitným poukazom na aktuálnu situáciu na slovenskej scéne sú však vystavené kritike nielen laickej, ale aj odbornej verejnosti. Predmetná kritika spočíva najmä v narastajúcich neodôvodnených a nezákonných zásahoch do základných práv a slobôd obvinených vo vedených trestných konaniach. V tejto spojitosti nejde len o zásahy do práva na súkromie (príkaz na odpočúvanie), nedotknuteľnosti obydľia (domová prehliadka), ale aj toho najzávažnejšieho v podobe osobnej slobody (väzba).

Vychádzajúc z uvedeného, by malo byť imanentnou súčasťou konania ako orgánov činných v trestnom konaní (ďalej tiež OČTK), tak súdov, postupovať pri predmetných úkonoch len v intenciách zákonnosti, legitímnosti a v neposlednom rade proporciona-

* JUDr. Ivana Mokrá, denná doktorandka, Katedra trestného práva a kriminológie Právnickej fakulty TU v Trnave, advokátska koncipientka, <https://orcid.org/0000-0002-9811-6970/>.

** Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-19-0050.

This work was supported by Slovak Research and Development Agency under the Contract No. APVV-19-0050.

lity. Za predpokladu absencie uvedených atribútov je povinnosťou štátnych orgánov niešť objektívnu zodpovednosť za ich konanie. Táto skutočnosť odráža nielen právny následok nezákonného postupu, ale aj požiadavku na prívlastok určitého štátu ako právny, čo potvrdzujú sudy aj v rámci svojej judikatúry, keď uvádzajú, že charakter právneho štátu, sa odvíja aj od povinnosti „*niešť objektívnu zodpovednosť za konanie svojich orgánov, ktorým priamo zasiahli do základných práv jednotlivca. Nemožno totiž prihliadnuť, že štát nemá slobodnú voľbu, ale je povinný striktné dodržiavať právo v jeho ideálnej (škodu nepôsobiacej) interpretácii. Na jednej strane je povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní vyšetrovať a stíhať trestnú činnosť, na druhej strane sa štát nemôže zbaviť zodpovednosti za postup týchto orgánov, ak sa ich postup ukáže ako mylný, zasahujúci do základných práv. V takejto situácii nie je rozhodné, ako orgány činné v trestnom konaní vyhodnotili pôvodné podozrenie, ale to, či sa ich podozrenie v trestnom konaní potvrdilo.*“¹ Práve existencia hrozby verejnoprávnej sankcie za porušenie ľudských práv orgánom verejnej moci pôsobí ako preventívny nástroj vo vzťahu k dodržiavaniu ľudských práv, či už v hmotnoprávnej rovine alebo v procesnoprávnej rovine.² Uvedenému zodpovedá predovšetkým právo na náhradu škody spôsobenú nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávnym úradným postupom garantované Ústavou Slovenskej republiky v čl. 46 ods. 3 s osobitnou právnou úpravou na to nadväzujúcou v podobe zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov.

V tejto spojitosti je možné aj s ohľadom na súdnu prax poukázať na tú skutočnosť, že vedenie trestného stíhania a osobitne uznesenie o vznesení obvinenia určitej osobe predstavuje výrazný zásah do jej súkromného a osobného života, cti a dobrej povesti.³ Nemenej podstatne vo vzťahu k osobe obvinenej vyznieva aj to, že laická verejnosť si pojmy ako „odsúdený“ a „obvinený“ zvykne zamieňať a v početných prípadoch vníma obvinených optikou právoplatne odsúdených aj napriek zaručeniu prezumpcie neviny, čo má značne difamujúci účinok vo vzťahu k ich osobe. Nebolo teda prekvapením keď zákonodarca zákonom č. 517/2008 Z. z. novelizoval dovtedajšie znenie vyššie uvedeného osobitného zákona o náhrade škody a doplnil do jeho obsahu aj ust. § 17, ktoré otvorilo priestor pre poškodených, domáhať sa aj nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v civilnom konaní za predpokladu, že konštatovanie porušenia práva nie je dostatočným zadosťučinením vzhľadom na ujmu spôsobenú nezákonným rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom. V takom prípade vzniká poškodenému nárok aj na nemajetkovú ujmu v peniazoch, ak nie je možné uspokojiť ju inak.⁴

Je teda viac než zrejmé, že uznesenie vznesení obvinenia je potrebné vnímať ako jedno zo zásadných rozhodnutí predstavujúcich výrazný zásah do základných ľudských

¹ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 4 M Cdo 15/2009 z 18. 10. 2010.

² OROSZ, L. SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I.* Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 623.

³ Rozsudok Krajského súdu Bratislava sp. zn 6 CO/437/ 2015 z 2. 2. 2015.

⁴ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky, Teória a prax.* 2. preprac. a dopl. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2019, s. 930.

práv a slobôd osôb a v tejto spojitosti aj ako zákonný titul uplatnenia náhrady škody ako aj nemajetkovej ujmy v prípade nezákonne vedeného trestného stíhania.⁵

Aby však nedošlo k nesúrodosti predkladaného príspevku s poukazom na jeho názov, autorka v jeho úvode približuje aj osobitný zákon o č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov, ktorý neodmysliteľne nadväzuje na konanie o uplatnení nároku za vzniknutú nemajetkovú ujmu v dôsledku nezákonne vedeného trestného stíhania a súčasne poukazuje na vybrané osobitosti, ktoré sú s týmto konaním previazané nielen v rámci súdnej praxe v Slovenskej republike, ako aj v Českej republike.

1. Náhrada škody kontra náhrada nemajetkovej ujmy

Ústava Slovenskej republiky (tiež aj Ústava SR) v čl. 46 ods. 3 garantuje každému právo na náhradu škody spôsobenú nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávnym úradným postupom. V tomto smere je otázka obsahového vymedzenia pojmu nezákonného rozhodnutia na účel analyzovanej problematiky najvýznamnejšou. Vychádzajúc z predmetného znenia ústavného článku je predpokladom vzniku nároku na náhradu škody vydanie individuálneho právneho aktu so zákonom určenými náležitosťami, ktoré však bolo iným orgánom štátu príslušným na rozhodnutie o tomto právnom akte zmenené alebo zrušené, pričom tento výpočet dopĺňa osobitný zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov (tiež aj zákon o zodpovednosti za škodu) aj o podmienku využitia opravného prostriedku.⁶ Dotknutým rozhodnutím môže byť najmä rozhodnutie vydané v civilnom sporovom konaní, v správnom konaní alebo v trestnom konaní. Keďže osobitný zákon explicitne nevymedzuje pojem „nezákonné rozhodnutie“, otvára sa tak priestor pre rozmanitosť podôb nezákonnosti. V kontexte uvedeného, R. Jakubáč v komentári k predmetnému zákonu spresňuje, že takéto rozhodnutie môže mať charakter nielen rozhodnutia meritorneho (vo veci samej), ale môže byť aj rozhodnutím procesnej povahy⁷ (napr. uznesenie o vznesení obvinenia). Vyššie zmienený osobitný zákon vymedzuje podmienky, za predpokladu naplnenia ktorých, je možné dosiahnuť úspešné odškodnenie.

Otázka možného odškodňovania poškodených (obvinených) za nezákonné trestné stíhanie vzbudila viaceré búrlivé reakcie orgánov dotknutých povinnosťou túto škodu nahradiť (napr. Generálna prokuratúra Slovenskej republiky), a to najmä z dôvodu, že predmetný zákon podraduje pod nezákonnosť trestného stíhania okrem nedodržania zákonných podmienok na vznesenie obvinenia aj situácie, ak uznesenie o vznesení obvinenia bolo síce vydané zákonne t. j. orgány činné v trestnom konaní postupovali v súlade

⁵ VRTÍKOVÁ, K. Zabezpečovanie informácií dôležitých pre trestné konanie ako relevantný nástroj odhaľovania organizovanej kriminality: Informačno-technické prostriedky. 1. časť. In *Bulletin slovenskej advokácie*. Roč. 29, č. 3 (2023), s. 12.

⁶ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. Bratislava : C. H. Beck, 2015, s. 882.

⁷ JAKUBÁČ, R. *Zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci – komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2016, s. 51.

s ustanoveniami TP a s ohľadom na požiadavku riadneho objasnenia trestného činu a spravodlivého potrestania páchatel'a, avšak vo výsledku trestného konania bol obvinený oslobodený spod obžaloby, alebo bolo voči nemu trestné stíhanie zastavené.⁸ V tejto spojitosti sa teda neposudzuje správnosť, či nesprávnosť rozhodnutia jeho orgánu z hľadiska toho, či rozhodnutím porušil alebo neporušil právnu povinnosť, t. j. či škodu zavinil alebo nie, ale rozhodujúcim kritériom je výsledok tohto konania.⁹ K rovnakému záveru dospel aj Krajský súd v Trnave, ktorý v jednom zo svojich rozhodnutí uviedol, že je „*právom a povinnosťou štátu zabezpečovať ochranu spoločnosti vyšetrowaním podozrení zo spáchania trestnej činnosti a jednotlivec je povinný v určenom rozsahu znášať obmedzenia z toho vyplývajúce, avšak pokiaľ orgány činné v trestnom konaní dospejú k rozhodnutiu, ktoré sa neskôr ukáže ako nezákonné, ide vo vzťahu k takto stíhanej osobe o postup porušujúci jej základné ľudské práva. Ak má byť jednotlivec povinný podrobiť sa úkonom trestného konania, musí v právnom štáte existovať garancia, že v prípade preukázania, že trestnú činnosť nepáchal, dostane sa mu odškodnenia za všetky úkony, ktorým bol zo strany štátu podrobený. Každé trestné konanie negatívne ovplyvňuje osobný život trestne stíhaného, na ktorého sa síce do okamihu právoplatnosti meritorneho rozhodnutia prihliada ako na nevinného, ale už samotný fakt trestného stíhania je záťažou pre každého obvineného. Už samotné trestné stíhanie výrazne zasahuje do súkromného osobného života jednotlivca, do jeho cti a dobrej povesti a to tým skôr, ak ide o obvinenie nepravdivé, ktoré je potvrdené právoplatným oslobodzujúcim rozsudkom súdu.*“¹⁰

Tu je však potrebné uviesť, že aj keď nám extenzívny výklad zákona č. 514/2003 Z. z. v súčinnosti s judikatúrou ponúka záver o tom, že z pohľadu nároku na náhradu škody, či nemajetkovej ujmy má rovnaký význam ako zrušenie uznesenia o vznesení obvinenia pre nezákonnosť aj zastavenie trestného stíhania, resp. oslobodenie spod obžaloby, nemožno tento záver prijímať absolútne a bezvýhradne. Túto skutočnosť konkretizuje aj práva úprava v ust. 8 ods. 6 tohto zákona, ktorá vymedzuje okrem iného, že za nezákonné rozhodnutie nemôže byť automaticky považované každé vznesenie obvinenia, ktoré nevedlo k právoplatnému odsúdeniu obvineného, resp. obžalovaného, bez posúdenia a zohľadnenia osobitostí trestného prípadu. Napríklad, ak by bolo trestné stíhanie zastavené len preto, že jeho začatie bolo síce zákonné, ale bolo zastavené len z dôvodu zániku trestnosti, požiadavka nezákonnosti rozhodnutia tu v tom prípade absentuje a tým aj nutná podmienka k priznaniu náhrady škody.¹¹

Určitou spornosťou ktorá vystupuje vo vzťahu k uplatneniu náhrady škody je podmienka v ustanovení § 6 ods. 1 v podobe, že „*právo (na náhradu škody, pozn. aut.) možno priznať iba vtedy, ak poškodený podal proti nezákonnému rozhodnutiu riadny opravný pro-*

⁸ Nie je možné uplatniť náhradu škody napr. v prípadoch podmieneného zastavenia trestného stíhania, uzavretia zmiernosti alebo zastavenia trestného stíhania podľa § 215 ods. 2 písm. a), b), c) TP a iné. Bližšie pozri § 8 ods. 6 zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov.

⁹ Rozsudok Krajského súdu Banská Bystrica, sp. zn. 11Co/81/2018 z 20. 9. 2018.

¹⁰ Rozsudok Krajského súdu v Trnave, sp. zn. 11Co/126/2017 z 21. 11. 2018.

¹¹ MATES, P., SEVERA, J. *Odpovednosť štátu za výkon verejnej moci*. Praha : Leges, 2014, s. 131.

striedok podľa osobitných predpisov. Splnenie tejto podmienky sa nevyžaduje, ak ide o prípady hodné osobitného zreteľa,“ pričom Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej tiež NS SR) v tomto smere spresňuje, že ide „o okolnosti na strane účastníka (napr. náhla nevyhnutná hospitalizácia v zdravotníckom zariadení, obmedzenie alebo strata procesnej spôsobilosti a pod.) alebo na strane orgánu, ktorý nezákonné rozhodnutie vydal (nesprávne poučenie o možnosti podania opravného prostriedku, diskriminácia a pod.)“¹² Aj keď predmetné negatívne vymedzenie nachádzame aj v českej právnej úprave, ktorá je obdobná s tou našou, a to v podobe ustanovenia § 8 ods. 3 zákona č. 82/1998 Sb. o zodpovednosti za škodu spôsobenou pri výkone verejnej moci rozhodnutím alebo nesprávnym úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), nedávny nález prijatý na pôde Ústavného súdu Českej republiky (tiež aj ÚS ČR), túto podmienku prekonal s poukazom na prílišný formalizmus, ktorý zakladá porušenie práva na náhradu škody spôsobenú nezákonným rozhodnutím orgánu verejnej moci v zmysle čl. 36 ods. 3 Listiny základných práv a slobôd, v ktorej kontexte uvedená podmienka obmedzuje úspešné uplatnenie náhrady škody.¹³

Napriek tomu, že Občiansky zákonník pojem „nemajetková ujma“ nijako bližšie nedefinuje, súdna prax v tomto smere dopĺňa, že „nemajetková ujma je taká ujma, ktorá sa premieta do psychickej sféry subjektu, nie teda do majetkovej sféry fyzickej osoby. Vzhľadom na odlišný obsah pojmu ju treba odlišovať od majetkovej ujmy vrátane škody.“¹⁴

Vychádzajúc z uvedeného, je možné zákonné podmienky pre vznik nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v dôsledku nezákonného trestného stíhania s použitím analógie vymedziť takto:

- a) existencia uznesenia o vznesení obvinenia (zákoný titul náhrady nemajetkovej ujmy);
- b) nedodržanie zákonných podmienok na vznesenie obvinenia alebo zastavenie trestného stíhania alebo oslobodenie spod obžaloby (s niektorými výnimkami);
- c) vznik nemajetkovej ujmy;
- d) príčinný vzťah medzi nezákonným rozhodnutím a nemajetkovou ujmovou;
- e) predbežné prerokovanie návrhu;
- f) podanie návrhu na súd.

2. Osobitosti procesného postupu pri konaní o náhrade nemajetkovej ujmy v aplikačnej praxi

Ako bolo uvedené v úvode príspevku, konanie o nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v civilnom konaní je previazané s viacerými aplikačnými osobitosťami. Efektívnym prostriedkom slúžiacim k lepšiemu priblíženiu načrtnutých vybraných špecifik objavujúcich sa v aplikačnej praxi, je ich následná ilustrácia na konkrétnych prípadoch. V nasledujúcich podkapitolách ich preto autorka približuje.

¹² Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 5 Cdo 173/2015 z 26. 10. 2016.

¹³ Nález Ústavného súdu Českej republiky, sp. zn. IV. ÚS/12 z 3. 4. 2012.

¹⁴ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky IV. ÚS 11/2019 z 10. 1. 2019.

2.1 Povinnosť poškodeného uviesť požadovanú výšku náhrady nemajetkovej ujmy

Obete/poškodení majú počas trestného konania, ako aj v spoločnosti, v trestnej politike štátu osobitné, špecifické postavenie. Uvádzané vyplýva i zo skutočnosti, že pre obeť trestných činov je potrebné, aby prekonali proces celého trestného konania.¹⁵ V tomto smere však nemožno takéto postavenie v určitej miere upierať aj osobám, ktoré síce boli dôvodne podozrivé zo spáchania trestnej činnosti, ale toto podozrenie vo výsledku trestného procesu nebolo preukázané. Tieto sa však nestali obeťami trestnej činnosti, ale konania štátnych orgánov.

Vychádzajúc z aplikačnej praxe je predmetné konanie o priznaní nemajetkovej ujmy vzniknutej v dôsledku nezákonného rozhodnutia riadené dispozičnou zásadou, ktorá prelamuje zásadu oficiality. Povedané inými slovami, poškodený je nútený vznik nemajetkovej ujmy, ako aj jej príčinnú súvislosť s nezákonným rozhodnutím preukazovať konkrétnymi skutkovými okolnosťami. Vzhľadom na ustanovenie § 16 ods. 1 zákona o zodpovednosti za škodu možno dospieť k záveru, že jedným z predpokladov podania návrhu smerujúceho k úspešnému uplatneniu náhrady nemajetkovej ujmy je uviesť jej požadovanú výšku.

Vybraný prípad vychádzajúci zo súdnej praxe Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pramenil z konania druhostupňového súdu, ktorý priznanú náhradu nemajetkovej ujmy prvostupňovým súdom vyplývajúcu z nezákonného rozhodnutia v podobe uznesenia o vznesení obvinenia, ktoré však bolo uznesením Generálneho prokurátora Slovenskej republiky zrušené, zmenil vo výroku tak, že ju zamietol. Tento výrok odôvodnil najmä tým, že poškodený si nespĺnil svoju základnú povinnosť dotýkajúcu sa uvedenia výšky nemajetkovej ujmy, ktorú požaduje a preukázania príčinnej súvislosti medzi existujúcimi rodinnými, sociálnymi a psychickými problémami a uznesením o vznesení obvinenia. Poškodený podal proti tomuto rozhodnutiu dovolanie, ktoré dovolací súd v časti nepriznanej náhrady nemajetkovej ujmy vyhodnotil ako opodstatnené.¹⁶

Vyčítané nedostatky v procesnom postupe odvolacieho súdu, ktoré kritizoval NS SR možno vymedziť v dvoch rovinách. V rade prvom NS SR kriticky zhodnotil postup odvolacieho súdu, ktorý zmenil výrok o priznaní nemajetkovej ujmy bez akéhokoľvek vykonania doplneného dokazovania, pričom v odôvodnení svojho rozhodnutia nezohľadnil výsluchy osôb, lekárske správy, čím sa okrem iného dopustil konania, naplňujúceho dovolací dôvod v zmysle 420 písm. f) C. s. p.

V druhom rade, NS SR poukázal na právnu silu čl. 46 ods. 3 Ústavy SR nad osobitným zákonom o zodpovednosti za škodu a pripomenul, že v takýchto prípadoch nesmie dôjsť k zúženiu rozsahu základného práva zaručeného v uvedenom článku Ústavy SR. NS SR skritizoval nepriznanie nemajetkovej ujmy len z dôvodu, že žalobca nie je schop-

¹⁵ KRÁSNÁ, P. *Zákon o obetiach trestných činov – legislatívna zmena, ktorá upevnila postavenie obetí trestných činov v prípravnom konaní*. In *Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Bratislava : Právnická fakulta UK, 2020, s. 68.

¹⁶ *Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky*, sp. zn. 4Cdo/125/2019 z 27. 8. 2019.

ný vyčíslit' výšku vzniknutej nemajetkovej ujmy nezákonným rozhodnutím aj keď skutkové okolnosti dokazujú, že mu takáto ujma vznikla. V takejto situácii má podľa jeho slov toto postavenie suplovať súd, ktorý spravodlivým uvážením v spojitosti s jednotlivými okolnosťami prípadu určí jej výšku.¹⁷

Okrem iného autorka poukazuje na badateľnú snahu súdu nahliadať na predmetnú prerokúvanú vec z ľudského, citového hľadiska, čím dotknuté konania naberajú na emočnej intenzite. Túto skutočnosť potvrdzujú aj slová NS SR, ktorými uvádza, „že nemajetkovú ujmu je stav mysle, ktorý sa preukazuje empaticky, za predpokladu, že sa sudca bude vedieť vcítiť do pozície trestne stíhaného človeka“.¹⁸

V tomto smere však autorka vyjadruje aj obavu, či súd nebude v niektorých prípadoch citlivý viac na zdanie, než na realitu. Pre upresnenie dodáva, že charakter zásahov do práv obvinených, ktoré vznesením obvinenia naberajú na intenzite je síce citel'ný, avšak v tomto poňatí by sa ako vhodné javilo uviesť demarkačnú líniu medzi zdáním pocitovej ujmy a realitou zohľadňujúcej skutkový stav veci. Povedané inými slovami, autorka si kladie otázku, či napr. v prípadoch začatia trestného stíhania a následného vznesenia obvinenia, kedy osoba spolupracuje na objasňovaní trestnej činnosti v postavení tzv. spolupracujúceho obvineného, čím v logickej nadväznosti môže dôjsť k zastaveniu trestného stíhania podľa § 215 ods. 3 TP by v zmysle vyššie uvedeného citovaného článku Ústavy SR zohľadňujúceho právo domáhať sa náhrady škody (analogicky nemajetkovej ujmy) pre každého, bolo vhodným, predmetnú ujmu priznať aj s ohľadom na to, že predmetný dôvod zastavenia trestného stíhania v taxatívnom výpočte dôvodov znemožňujúcich uplatnenie náhrady škody (nemajetkovej ujmy) aj naďalej absentuje.

Pre úplnosť výkladu je nevyhnutné doplniť, že v predmetnej veci došlo k zrušeniu výroku rozhodnutia o nepriznaní nemajetkovej ujmy a vráteniu veci na ďalšie konanie v pomere hlasov 3:0, v prospech rozhodnutia. Aj týmto spôsobom je vhodné, že NS SR nepristupuje k posudzovaniu veci len striktno formalisticky prídŕžajúc sa intencií dotknutého zákona, ale zohľadňuje aj celkový dopad na poškodeného, a to aj osobitne v konaniach keď ide o vzniknutú ujmu osoby, ktorá v priebehu trestného konania bola dôvodne podozrivou zo spáchania trestnej činnosti.

2.2 Subsidiárnosť peňažnej náhrady a kritériá určovania výšky nemajetkovej ujmy

Pre konania o priznaní nemajetkovej ujmy je pomerne tradičné, že sa v početných prípadoch spájajú s vyčíslením konkrétnej sumy, ktorú má žalovaný subjekt nahradiť. Podľa § 17 ods. 2 zákona o zodpovednosti za škodu k vyčísleniu výšky škody je možné pristúpiť len za predpokladu, že v danej veci nepostačuje iba samotné konštatovanie porušenia práva. Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že k zadosťučineniu v peňažnej forme sa v zmysle zákona pristupuje len ako k prostriedku subsidiárnemu, nastupujúcemu

¹⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 4Cdo/125/2019 z 27. 8. 2019.

¹⁸ Tamže.

vtedy, ak dostačujúcim prostriedkom nápravy nie je konštatovanie porušenia práva, resp. ak nie je možné nemajetkovú ujmu uspokojiť inak.¹⁹

Vychádzajúc z ustanovenia § 17 ods. 3 zákona o zodpovednosti za škodu, súd prihliada pri vyčíslovaní nemajetkovej ujmy najmä na:

- „a) osobu poškodeného, jeho doterajší život a prostredie, v ktorom žije a pracuje,
- b) závažnosť vzniknutej ujmy a na okolnosti, za ktorých k nej došlo,
- c) závažnosť následkov, ktoré vznikli poškodenému v súkromnom živote,
- d) závažnosť následkov, ktoré vznikli poškodenému v spoločenskom uplatnení.“

Predmetný výpočet je demonštratívny a s prihliadnutím na uvedené kritériá je možné pozorovať, že zákonodarca ich formuloval relatívne neurčito. Inými slovami, aj s ohľadom na individualitu posudzovaných prípadov je potrebné zohľadňovať aj iné okolnosti významné pre určenie výšky zadosťučinenia. Súdna prax nám v tomto smere uvádza, že v prípadoch nemajetkovej ujmy, spôsobenej trestným stíhaním, ktoré sa skončilo oslobodením spod obžaloby, „je potrebné popri povahe a dĺžke trestného konania prihliadnúť najmä na závažnosť ujmy a okolnosti, za ktorých k nej došlo, a na závažnosť následkov spôsobených trestným stíhaním v osobnostnej sfére poškodeného. Posúdenie okolností, za ktorých k ujme došlo, zahrňuje aj správanie sa samotného poškodeného. Pri úvahe o forme zadosťučinenia treba preto zohľadniť aj jeho konanie, ak ním k vzniku nemajetkovej ujmy prispel. Za okolnosť dôležitú pre stanovenie formy zadosťučinenia (výšky nemajetkovej ujmy) treba považovať aj zistenie, že poškodený sa dopustil skutku, za ktorý bol následne trestne stíhaný (dôsledkom nie je strata zodpovednosti štátu za ujmu, ktorá poškodenému trestným stíhaním vznikla). V tomto kontexte možno prihliadnúť aj na dôvody, pre ktoré k oslobodeniu spod obžaloby došlo. Nemožno vylúčiť, že tieto okolnosti budú dôležité aj z hľadiska závažnosti konkrétnej ujmy v osobnostnej sfére poškodeného (napr. morálnej sfére poškodeného). Súd musí preto vždy v každom jednotlivom prípade posudzovať závažnosť ujmy predovšetkým vo vzťahu k tým jednotlivým osobnostným sféram, ktoré poškodená osoba v žalobe uplatňuje.“²⁰

Najvyšší súd Českej republiky v tomto smere prijal dňa 27. 6. 2012 zjednocujúce stanovisko vedené pod sp. zn. 30 Cdo 2813/2011, v ktorom vymedzil tri kritériá, ktoré sa majú pri stanovení spravodlivej výšky finančného zadosťučinenia za nezákonné trestné stíhanie zohľadňovať:

- povahu trestnej veci, a to najmä závažnosť trestného činu a s tým súvisiacu výšku hroziaceho trestu;
- dĺžku trestného konania, t. j. aký dlhý čas trval zásah do osobnej integrity poškodeného v dôsledku nezákonného trestného stíhania;
- následky spôsobené trestným konaním v osobnej sfére poškodenej osoby spolu s jeho vekom, zdravotným stavom, postavením a profesiou.²¹

¹⁹ Rozsudok Krajského súdu Nitra, sp.zn. 12Co/76/2020 z 23. 3. 2021.

²⁰ Tamže.

²¹ NOVÁKOVÁ, V. *Aspekty odškodňovania nemajetkové újmy spôsobené nezákonným trestným stíhaním se zaměřením na mimosoudní postup Ministerstva spravedlnosti ČR*. In Paneurópske právnické listy, dostupné na: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/novakova-v/>.

V nadväznosti na posudzovanie výšky nemajetkovej ujmy NS SR vo svojich rozhodnutiach upozorňuje na bagatelizovanie závažnosti ujmy, ktorá sa odzrkadľuje najmä v priznávaní neprimerane nízkych, resp. žiadnych náhrad. Takýto postup hodnotí ako obchádzanie zákona a jeho účelu, čím dochádza k porušovaniu elementárnej spravodlivosti.²² S predmetným názorom sa stotožňuje aj česká súdna prax, ktorá uvádza, že „*forma a případná výše zadostiučinění nesmí být v rozporu s obecně sdílenou představou spravedlnosti, tj. její přiznání je nad rámec konstatování porušení práva namíste pouze tehdy, jestliže by se z hlediska obecné slušnosti poškozenému satisfakce skutečně mělo dostat.*“²³

Neurčitost' pri výške sumy za nemajetkovú ujmu sa odvíja najmä od právnej úpravy, ktorá v nedávnej dobe prešla na území Slovenskej republiky viacerými zmenami. Už zmienený zákon č. 517/2008 Z. z. stanovil v § 17 ods. 4 pravidlo, že „*výška nemajetkovej ujmy spôsobenej rozhodnutiami uvedenými v § 7 a 8 je najmenej jedna tridsatina priemernej nominálnej mesačnej mzdy zamestnanca v hospodárstve Slovenskej republiky za predchádzajúci kalendárny rok, a to za každý, aj začatý deň pozbavenia osobnej slobody*“. Touto novelou sa tak zaviedla minimálna hodnota výšky nemajetkovej ujmy. Táto právna úprava však trvala len do účinnosti zákona č. 412/2012 Z. z. ktorý stanovil maximálnu výšku odškodného v znení, že „*výška náhrady nemajetkovej ujmy priznaná podľa odseku 2 nemôže byť vyššia ako výška náhrady poskytovaná osobám poškodeným násilnými trestnými činmi podľa osobitného predpisu,*“ pričom osobitným predpisom sa na účel tohto ustanovenia rozumie zákon č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi.

V tomto smere však autorka upriamuje pozornosť najmä na rozdielnosť účelov odškodňovania obetí trestných činov na strane jednej a odškodňovania osôb poškodených štátom na strane druhej. Stotožňujúc sa s názorom J. Drgonca v tomto smere platí, „*že účelom odškodňovania obetí trestných činov je prejaviti obetiam solidaritu spoločnosti a súciti s tým, že došlo k trestnému útoku proti ich zdraviu či hodnotám súkromnej povahy. Obet' nie je poškodená štátom či osobou konajúcou v mene štátu, ale súkromnou osobou – páchatel'om trestnej činnosti.*“²⁴ Pri samotnom odškodňovaní poškodených nezákonnými rozhodnutiami či nezákonným úradným postupom preto treba mať na pamäti skutočnosť, aby výška finančného zadosťučinenia nebola vo vzťahu k poškodenému, ktorý bol obeťou trestnej činnosti, neprimerane vysoká.

2.3 Uznesenie o začatí trestného stíhania ako právny titul náhrady nemajetkovej ujmy

Rozlišovanie medzi uznesením o vznesení obvinenia a uznesením o začatí trestného stíhania nachádza svoju právnu relevanciu len v podmienkach Slovenskej republiky. Vzhľadom na právnych podmienok Českej republiky dospievame k záveru, že momen-

²² Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 4Cdo/125/2019 z 27. 8. 2019.

²³ VOJTEK, P. *Přehled judikatury ve věcech náhrady škody II. Odpovědnost štátu za škodu způsobenou nesprávným výkonem veřejné moci.* Praha : Wolters Kluwer ČR, 2017 s. 213.

²⁴ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky, Teória a prax.* 2. preprac. a dopl. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2019, s. 932.

tom začatia trestného stíhania je v zmysle § 160 ods. 1 TŘ²⁵ vydanie *usnesení o zahájení trestního řízení*, ktoré však na účel obsahového vymedzenia český zákonodarca stotožnil s uznesením o vznesení obvinenia, ktoré je vydávané u nás a smeruje voči konkrétnej osobe. Inými slovami, český zákonodarca nepozná vedenie trestného stíhania len vo veci, ale len postup pred začiatkom trestného konania, a začiatkom trestného konania charakteristické už jeho vedením voči konkrétnej osobe.

V úvode príspevku bolo načrtnuté, že právnym titulom náhrady nemajetkovej ujmy je uznesenie o vznesení obvinenia, v českých podmienkach teda „*usnesení o zahájení trestního řízení*“. Z uvedeného vyplýva, že do vydania uznesenia o vznesení obvinenia alternatívne „*usnesení o zahájení trestního řízení*“ nie je vedené trestné konanie voči konkrétnej osobe a procesné úkony vykonávajúce orgánmi činnými v trestnom konaní teda nezasahujú do osobnej integrity konkrétnej osoby, čím v logickej súvislosti nevzniká potreba odškodnenia z titulu vydania nezákonného rozhodnutia do momentu vydania zmieného obvinenia. Túto skutočnosť potvrdzuje aj pomerne ustálená česká súdna prax najvyššieho súdu, ktorá v jednom zo svojich zjednocujúcich stanovísk uvádza, že za počiatok trestného konania relevantného pre vznik nároku na odškodnenie je v zásade moment oznámenia obvinenia osobe podozrivej zo spáchania trestného činu resp. jej dorúčením.²⁶

Aj keď tento záver je, zdá sa, ustáleným a logickým v nadväznosti na samotné trestné konanie, jeho jednotlivé štádiá a ich priebeh, súdna prax má povinnosť pristupovať ku každému skutku individuálne. Túto skutočnosť bolo možné sledovať aj v nedávnej rozhodovacej činnosti ÚS ČR, ktorý doposiaľ zachovanú mantru posudzovania vzniku náhrady nemajetkovej ujmy len od momentu vedenia trestného stíhania voči konkrétnej osobe prelomil. Na účel lepšej prehľadnosti a napriek tomu, že použitie označenia *uznesenie o vznesení obvinenia* je v podmienkach Českej republiky vecne nesprávne, bude autorka na ilustráciu v nasledovnom prípade vychádzajúceho z českej súdnej praxe používať toto označenie z dôvodu zamedzenia vzniku rozporov.

Skutkový stav naznačeného prípadu vyvstával z titulu vydania nezákonného rozhodnutia (uznesenia o vznesení obvinenia vydaného 30. 6. 2005) a nároku na náhradu nemajetkovej ujmy spojenej s jeho vydaním. V predmetnom prípade sťažovateľ uvádzal, že postupom OČTK mu vznikla nemajetková ujma z dôvodu, že jeho manželka spáchala samovraždu (4 dni pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia), jeho zdravotný stav sa výrazne zhoršil a došlo k strate jeho dobrej povesti. Súdne orgány dospeli k záveru, že manželka obvineného nemohla umrieť v dôsledku obvinenia jej manžela, lebo to bolo vydané až po jej smrti. Vo vzťahu k tvrdenému zhoršenému vzťahu obvineného bolo preukázané, že obvinený uviedol, že bol otrávený a v dôsledku nepodstúpenia včasnej liečby musel byť hospitalizovaný (dva mesiace pred obvinením). Z uvedeného dôvodu nedošli teda k záveru o potrebe odškodnenia aj z dôvodov, ktoré vznikli pred momentom zakladajúcim nárok na náhradu nemajetkovej ujmy.²⁷

²⁵ Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád).

²⁶ Zjednocujúce stanovisko občianskoprávneho a obchodného kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky, sp. zn. Cpjn 206/2010 z 13. 4. 2011.

²⁷ Nález Ústavného súdu Českej republiky, sp. zn. I ÚS 1029/21 z 13. 1. 2022.

Pohľad ÚS ČR na vzniknutú situáciu možno označiť za menej rigidný než pohľad jemu predchádzajúcich súdnych orgánov. V tomto smere vyslovil, že sťažovateľ musel v dobe od novembra 2004 znášať prvé procesné úkony OČTK smerujúce voči jeho osobnej integrite a súčasne k úmrtiu jeho manželky došlo v dôsledku zvyšovania psychického tlaku v priebehu vykonávania procesných úkonov trestného konania, pri ktorých polícia postupne pozorovala dom a okolie sťažovateľa a jeho manželky a súčasne ju mala navádzať na to, aby sťažovateľa udala, v dôsledku čoho sa jej zhoršilo zdravie. Tieto skutočnosti sťažovateľ navrhoval preukázať viacerými konkrétnymi dôkazmi, avšak z dôvodu, že sa predmetné udalosti odohrali pred momentom vznesenia obvinenia, nepovažovali ich súdy za právne relevantné. V tomto kontexte však Ústavný súd Slovenskej republiky pripomenul, že rozhodnutie o vedení trestného stíhania voči konkrétnej osobe nie je rozhodnutím vydávaným tzv. od stola, ale predchádza mu proces preverovania skutočností, ktoré odôvodňujú, že bol spáchaný trestný čin a že ho spáchala určitá osoba.²⁸

Predmetným konštatovaním v zásade naznačil, že nie je možné pristupovať k problematike tak stroho, ako to bolo v predchádzajúcich prípadoch viazaných len na moment vznesenia obvinenia. Vzhľadom na uvedené stanovisko Najvyššieho súdu Českej republiky je pozorovateľná formulácia slov „v zásade“, čo naznačuje, že nejde o dogmu, ktorú nie je možné prekonať. Na tento účel ÚS ČR poukázal aj na tú skutočnosť, že poskytovanie primeranej náhrady nemajetkovej ujmy, ktorá vznikla v priebehu trestného konania je potrebné zohľadňovať optikou aktuálneho mediálneho sveta. Masové komunikačné prostriedky, ako aj sociálne siete, informujú verejnosť prakticky okamžite o vedení trestného stíhania, ako aj o jednotlivých krokoch OČTK pri objasňovaní trestnej činnosti. Zmienovaný fakt tak negatívne vplyva na obvineného, jeho postavenie v spoločnosti, rodinný a profesijný život, a to osobitne v čase, keď charakter predmetnej informácie zverejnenej takýmto spôsobom je mienkotvorný a na jeho podklade spoločnosť prejedukuje podozrivého/obvineného do pozície vinnej osoby neberúc zreteľ na zásadu prezumpcie nevinny.²⁹ Ústavný súd po zohľadnení všetkých skutočností dospel k záveru, že bolo porušené právo sťažovateľa na súdnu ochranu.

Autorka vyjadruje názor, že uvádzaný nález je smerodajným najmä z dvoch dôvodov. V rade prvom v otázke možnosti odškodnenia nemajetkovej ujmy aj v kontexte úkonov, ku ktorým došlo pred vznesením obvinenia a v rade druhom v otázke limitácie tohto postupu len s ohľadom okolnosti jednotlivého prípadu. Zbytočne extenzívny výklad umožňujúci globálne odškodňovanie všetkých za úkony, ku ktorým došlo pred vznesením obvinenia by mohol viesť k doktríne tzv. *chilling effect*, ktorá by sa odzrkadlila v opatrnom postupe rozhodovania OČTK, ale aj súdov vo veci, resp. by mohla viesť až k úplnej rezignácii príslušných orgánov na rozhodovanie. Predmetný nález preto nemožno vnímať ako „novú konštantnú súdnu prax“, ale s ohľadom na prítomnosť takých mimoriadnych okolností, ktoré by v prípade ich apriórnej absencie viedli k porušeniu ústavy. K otázke úmrtia manželky sa súd stotožnil s príčinnou súvislosťou s nezákonne ve-

²⁸ Tamže.

²⁹ Tamže.

deným trestným stíhaním, avšak len v smere vyššej čiastky vyčíslenej v konečnom dôsledku pri nemajetkovej ujme.³⁰

Stotožňujúc sa s konštatovaním, že aktuálna právna úprava Trestného poriadku umožňuje viesť procesné úkony proti podozrivej osobe, ktoré môžu zasahovať do jej osobnej integrity, hodnotí autorka uvedený postoj ÚS ČR kladne a odporúča súdnym autoritám, aby v obdobných prípadoch (vzhládnuv na aktuálne kauzy) zohľadňovali pri nárokoch na priznanie nemajetkovej ujmy aj tie procesné úkony, ktoré zasiahli do osobnej integrity osoby, ešte pred vznesením obvinenia za prítomnosti osobitných okolností.

Záver

Proces odškodňovania osôb z dôvodu vzniku nemajetkovej ujmy plynúcej z nezákonne vedeného trestného stíhania upúšťa v kontexte aktuálnej aplikačnej praxe od svojej sporadickosti, a to najmä z dôvodu narastajúcich početných neodôvodnených a nezákonných zásahov do základných práv a slobôd. Sledujúc vývoj na súčasnej spoločenskej scéne preto nie je prekvapením, že sa predmetná problematika dostáva čoraz viac do popredia. V tejto súvislosti je však nevyhnutným klásť dôraz aj na osobitosti procesného postupu, s ktorými sa v kontexte súdneho rozhodovania a konania ako takého, môžeme stretnúť.

Predmetný príspevok nahliada na analyzovanú problematiku optikou rozhodovacej praxe súdov Slovenskej republiky aj Českej republiky. Aj z dôvodu širšieho rozsahu uvedenej témy autorka priblížila len vybrané osobitosti, ktoré boli s konaním o priznaní nemajetkovej ujmy v nedávnom čase previazané. Dôvod výberu zmienených osobitostí tkvie najmä v prelomení doposiaľ zaužívanej praxe, ktorá nachádza opodstatnenie nielen v zákonných ustanoveniach osobitného zákona o zodpovednosti za škodu, ale najmä v charaktere procesných úkonov, ku ktorým v priebehu trestného konania dochádza. Vychádzajúc zo vzájomnej previazanosti vyplývajúcej zo spoločnej histórie s Českou republikou sa autorka domnieva, že dotknuté úvahy plynúce od súdnych autorít môžu slúžiť ako inšpirácia pre slovenské súdy, a to aj s ohľadom na osobitné zákonné ustanovenia, ktoré zužujú právo na náhradu škody a tým aj náhradu nemajetkovej ujmy, obsiahnuté v Ústave SR a pôsobia *contra sensum*, t. j. proti zmyslu samotného článku, garantujúceho právo na náhradu škody (nemajetkovú ujmu) v širšom slova zmysle.

Literatúra

Monografie

DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. Bratislava : C. H. Beck, 2015, 1622 s. ISBN 978-80-89603-39-8

JAKUBÁČ, R. *Zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci – komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2016, 176 s. ISBN 978-80-8168-462-3

MATES, P., SEVERA, J. *Odpovednosť štátu za výkon veřejné moci*. Praha : Leges, 2014, 176 s. ISBN 978-80-7502-021-5

³⁰ Nález Ústavného súdu Českej republiky, sp. zn. I ÚS 1029/21 z 13. 1. 2022

OROSZ, L. SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I.* Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2021 , 892 s. ISBN 978-80-571-0380-6

VOJTEK, P. *Přehled judikatury ve věcech náhrady škody II. Odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným výkonem veřejné moci.* Praha : Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 213. ISBN 978-80-7552-361

DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky, Teória a prax.* 2. preprac. a dopl. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2019, 1792 s. ISBN 978-80-89603-74-9

Štúdiá v zborníku

KRÁSNA, P. Zákon o obetiach trestných činov – legislatívna zmena, ktorá upevnila postavenie obetí trestných činov v prípravnom konaní. In *Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy.* Bratislava : Právnická fakulta UK, 2020, s. 62 – 73. ISBN 978-80-7160-577-5. Plný text dostupný na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Zborniky/2021-1-12-Zbornik-z-medzinarodnejvedeckejkonferencie-APVV_01.pdf

Články v časopisoch

NOVÁKOVÁ, V. Aspekty odškodňovania nemajetkové újmy spôsobené nezákonným trestným stíhaním se zaměřením na mimosoudní postup Ministerstva spravedlnosti ČR. In *Paneurópske právnické listy.* Dostupné na: <https://www.paneurópskepravnickelisty.sk/index.php/novakova-v/> ISSN 2644-450X

VRTÍKOVÁ, K. Zabezpečovanie informácií dôležitých pre trestné konanie ako relevantný nástroj odhaľovania organizovanej kriminality: Informačno-technické prostriedky. 1. časť. In *Bulletin slovenskej advokácie.* Roč. 29, č. 3 (2023), s. 10 – 25, ISSN 1335-1079

Judikatúra

Nález Ústavného súdu Českej republiky, sp. zn. I. ÚS 1029/21 z 13. 1. 2022

Nález Ústavného súdu Českej Republiky, sp. zn. IV. ÚS/12 z 03. 4. 2012

Rozsudok Krajského súdu Banská Bystrica, sp. zn. 11Co/81/2018 z 20. 9. 2018

Rozsudok Krajského súdu Bratislava, sp. zn. 6 CO/437/ 2015 z 02. 2. 2015

Rozsudok Krajského súdu Nitra, sp. zn. 12Co/76/2020 z 23. 3. 2021

Rozsudok Krajského súdu v Trnave, sp. zn. 11Co/126/2017 z 21. 11. 2018

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 5 Cdo 173/2015 z 26. 10. 2016

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 4Cdo/125/2019 z 27. 08. 2019

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 7Cdo/235/2018 z 27. 10. 2021

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, IV. ÚS 11/2019 z 10. 1. 2019

Zjednocujúce stanovisko občianskoprávného a obchodného kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky, sp. zn.Cpjn 206/2010 z 13. 4. 2011

Právne predpisy

Zákon č. 301/2005. Z. z. Trestný poriadok

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

Zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov